

CZU: 343.36:343.42(478)

IDENTITATEA RELIGIOASĂ ȘI INTOLERANȚA CONFESIONALĂ ÎN PRACTICA JUDICIARĂ PENALĂ ȘI EXTRAPENALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Alexe JEFLEA, Lilia GÎRLA

Universitatea de Stat din Moldova

În acest articol autorii studiază identitatea religioasă și intoleranța confesională în practica judiciară penală și extrapenală a Republicii Moldova. Pentru a obține rezultate valide noi și complete a fost analizat un număr considerabil de spețe din Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Scopul urmărit este de a observa și evidenția anumite legități între identitatea religioasă și intoleranța confesională, pe de o parte, și efectele acesteia asupra politicii penale a statului și asupra practicii judiciare penale și extrapenale a Republicii Moldova care implică elementul religios, pe de altă parte. Pe lângă jurisprudența Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, la elaborarea prezentului mesaj științific autorii au luat în calcul realizările științei contemporane și legislația națională în vigoare în domeniul asigurării protecției identității religioase. Rezultatele obținute pot fi aplicate și în știința criminologică din Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: religie, identitate religioasă, intoleranță confesională, libertatea de religie, manifestarea religiei; persecutarea din motive religioase, extremism religios, profanarea mormintelor.

THE RELIGIOUS IDENTITY AND CONFESIONAL INTOLERANCE IN THE PENAL AND EXTRA-PENAL CASELAW OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

In the realm of this scientific article there are studied the religious identity and the confessional intolerance in the penal and extra-penal Case law of the Republic of Moldova. In order to obtain new and complete valid results, the authors have performed the analysis of a considerable number of the cases taken from the Archive of the Supreme Court of Justice. The purpose of this article is observation and demonstration of some blueprints between the religious identity and confessional intolerance, from one side, and their effects upon the penal politics of the State and the precedent law which implies the religious element, from another side. Besides the Precedent Law of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova the authors have used new results of the modern science and national legislation in force in the matter of religious identity protection. The obtained results can be applied in the future in the criminological science of the Republic of Moldova.

Keywords: religion, religious identity, confessional intolerance, freedom of religious belief, manifestation of religious belief, persecution because of religious motives, religious extremism, desecration of the grave.

Introducere

În acest demers științific ne-am propus ca scop să evidențiem anumite legități între identitatea religioasă și intoleranța confesională, pe de o parte, și să determinăm efectele acesteia asupra politicii penale a statului și asupra practicii judiciare penale și extrapenale a Republicii Moldova care implică elementul religios, pe de altă parte. Cauzele penale și extrapenale întâlnite în jurisprudența Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova sunt prezentate în funcție de categoria acestora (penale și de contencios administrativ). Mai mult, nu ne-am limitat la această clasificare și am repartizat cauzele selectate conform propriei clasificări, fiind scoasă în evidență esența conflictului juridic.

Pe lângă jurisprudența Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, am ținut cont de realizările științei contemporane și de legislația națională în vigoare în domeniul asigurării protecției identității religioase.

Definind *identitatea religioasă*, autorul român M.-Ș. Dinu menționează că religia corespunde unei forme de identitate, cu un puternic impact în societate și chiar în viața politică a unui stat sau regiuni, cu precădere în contextul unui conflict cultural. Termenul „religie”, în acest context, este folosit în două sensuri înrudite, dar distincte:

- primul se referă la instituții, oficialități religioase, precum și la grupuri sociale și mișcări al căror scop este de a se exprima în problemele ce privesc religia;
- cel de-al doilea – spiritual (religia oferă modele de comportament social și individual), în această accepțiune, religia are mai mult de a face cu ideea de transcendență, de sacru, limbaje și practici care organizează lumea în termeni ce reprezintă sacrul [1, p.17].

În acest context, autorul precizat accentuează: „*Credințele religioase pot lua forme politice, prin sprijinul puternic pe care îl aduc etnicității și prin asocierea lor cu valori transcendente, prin care societatea ar*

căpăta o direcție, coeziune, virtute și stabilitate. Folosirea valorilor religioase poate duce însă la manifestări cu caracter fundamentalist, la stabilirea unor strategii prin care credincioșii tind să-și conserve identitatea ca grup sau popor, în fața unui real sau presupus atac al celor care aparent îi amenință. Uneori asemenea atitudini defensive se pot transforma în acțiuni politice ofensive care duc la alterarea mediului social, politic și chiar a celui economic" [1, p.17-18].

De menționat că efectul pervers pe care-l are supralicitarea unor idei și valori religioase ce decurge din identitatea religioasă generează fundamentalisme și atitudini intolerante. Nu putem să ignorăm importanța apartenenței religioase atunci când vorbim despre un demers evaluativ.

Toate raporturile legate de libertatea de conștiință și de religie, garantate de Constituția Republicii Moldova și de tratatele internaționale în domeniul drepturilor omului la care Republica Moldova este parte, precum și de statutul juridic al cultelor religioase și al părților lor componente, sunt reglementate prin Legea Republicii Moldova privind cultele religioase și părțile lor componente, nr.125-XVI din 11.05.2007 [2].

În general, legislația în vigoare a Republicii Moldova asigură libera practicare a religiei, simplifică în teorie procedurile de înregistrare și înlesnește accesul grupurilor religioase la locurile publice pentru desfășurarea activităților cu caracter religios. De menționat că nu există religie de stat, iar Biserica Ortodoxă din Moldova se bucură de un tratament preferențial din partea guvernului. Canalele de televiziune progubernamentale arată cu regularitate vizitele unor înalți demnitari la bisericile și mănăstirile Bisericii Ortodoxe din Moldova. Diverse instituții, cum ar fi școlile de stat și spitalele, expun icoane pe pereți. Conform legislației privind educația, „*educația morală și spirituală*” este obligatorie în învățământul primar și facultativă în cel secundar și universitar. Religia se predă în unele școli, dar orele se țin doar la cererea părinților și în funcție de existența fondurilor necesare. Două școli publice și o grădiniță sunt deschise teoretic doar elevilor evrei; în practică, însă, sunt admiși și copiii care aparțin altor religii. O grădiniță din Chișinău are „*o grupă specială de evrei*”. Elevii evrei nu sunt obligați să frecventeze doar aceste școli [3].

În conformitate cu Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației privind libertatea de întrunire și libertatea de asociere prin prisma articolului 11 al Convenției europene pentru protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, nr.1 din 26.12.2011 [4, p.4], în sensul art.8 al Legii privind întrunirile, nr.26-XVI din 22.02.2008, sunt interzise întrunirile prin care se urmărește: îndemnarea la război de agresiune, la ură națională, rasială, etnică sau religioasă; incitarea la discriminare sau violență publică; subminarea securității naționale sau a integrității teritoriale a țării, săvârșirea infracțiunilor, încălcarea ordinii publice sau organizarea tulburărilor în masă, încălcarea moralității publice, a drepturilor și a libertăților altor persoane ori punerea în pericol a vieții sau a sănătății acestora.

Potrivit pct.8 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.1 din 26.12.2011, instanțele judecătorești, la soluționarea litigiilor din domeniul vizat, vor aplica prevederile Legii privind întrunirile, nr.26-XVI din 22.02.2008, în coroborare cu principiile definite în art.4 din această lege, și anume: nediscriminarea, conform căreia dreptul la întrunire este garantat tuturor persoanelor, indiferent de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere, origine socială sau de oricare alt criteriu [4, p.4].

Libertatea de asociere religioasă, apărarea dreptului de asociere religioasă, intoleranța confesională și protecția juridică sunt reglementate prin prisma art.6-9 ale legii menționate, iar articolul 15 al acesteia reglementează raporturile dintre stat și cultele religioase.

Conform art.16 alin.(1) din Legea privind cultele religioase și părțile lor componente, *cultele religioase* se constituie pe principii benevole de către persoane fizice aflate sub jurisdicția Republicii Moldova, cu capacitate deplină de exercițiu, în scopul profesării în comun a credinței [2].

Rezultate și discuții

Cu scopul de a cerceta aprofundat fenomenul religios în practica judiciară a Republicii Moldova, întâi de toate am identificat obiectul examinării, și anume: restrângerea libertății de religie, atât prin studierea cauzelor penale, cât și a celor extrapenale (contencios administrativ, civil). Luând cunoștință de jurisprudența Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, am identificat următoarele categorii de cauze care vizează încălcarea reală sau pretinsă a libertății religioase:

I. Cauze penale privind reabilitarea persoanelor condamnate pe timpurile URSS pentru eschivarea de la înrolarea în serviciul militar activ din motive religioase;

II. Cauze civile privind repararea prejudiciului moral în urma reabilitării victimelor represiunilor politice și religioase;

III. Cauze de contencios administrativ cu privire la contestarea actului administrativ referitor la refuzul de a înregistra cultul religios;

IV. Cauze de contencios administrativ cu privire la contestarea actului administrativ referitor la oferirea protecției umanitare cetățenilor străini în urma persecuțiilor religioase în țara de origine;

V. Cauze de contencios administrativ cu privire la contestarea actului administrativ referitor la refuzul autorităților publice locale de a oferi dreptul la întruniri religioase;

VI. Alte cauze penale, civile și de contencios administrativ.

I. Cauze penale privind reabilitarea persoanelor condamnate pe timpurile URSS pentru eschivarea de la înrolarea în serviciul militar activ din motive religioase

Începând cu 7 noiembrie 1917, pe teritoriul actualei Republici Moldova, mai întâi în Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească, iar începând cu 28 iunie 1940 și în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, organele de stat au săvârșit un șir de represiuni politice în masă.

În perioada regimului totalitar, în procesul judecării cauzelor organele de stat administrative, judiciare și extrajudiciare (VCK, GPU–OGPU, NKVD, MGB, KGB, procuraturile și colegiile lor, „dvoiki”, „troiki”, „consfăturile speciale”, alte organe cu funcții analoge) au încălcat grav drepturile și libertățile cetățenilor.

Represiune politică, în sensul art.1 din Legea Republicii Moldova privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, nr.1225-XII din 08.12.1992, [5], se consideră curmarea de vieți omenești, măsurile de constrângere întreprinse de către stat față de cetățeni din motive politice, naționale, religioase sau sociale sub formă de privațiune de libertate, deportare, exilare, trimitere la muncă silnică în condiții de limitare a libertății, expulzare din țară și lipsire de cetățenie, expropriere, internare forțată în instituții de psihiatrie, sub altă formă de limitare a drepturilor și libertăților persoanelor declarate periculoase din punct de vedere social pentru stat sau pentru regimul politic, realizate în baza deciziilor organelor de stat administrative, judiciare și extrajudiciare.

Conform art.2 din Legea Republicii Moldova privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, *victimele ale represiunilor politice* sunt considerate:

- persoanele care au avut de suferit de pe urma represiunilor politice arătate în art.1;
- persoanele asupra cărora au fost adoptate decizii de represiune politică, dar care au reușit să evite represiunile directe, inclusiv prin refugiu peste hotarele republicii;
- membrii familiei persoanelor supuse represiunilor, inclusiv copiii care s-au născut în locurile de represiune sau în drum spre ele, persoanele care au fost impuse sau nevoite să-și urmeze părinții, rudele, tutorii în exil ori la locul de deținere specială, sau rămase fără îngrijirea acestora, precum și copiii persoanelor executate în urma represiunilor politice.

Comitetele executive și primăriile municipale eliberează legitimații respective victimelor represiunilor politice în localitatea unde acestea au domiciliu stabil.

Din sensul normelor de drept citate *supra* rezultă că se consideră victime ale represiunilor politice doar persoanele constrânse de către stat din motive politice, naționale, religioase sau sociale sub formă de privațiune de libertate, deportare, exilare, expulzare din țară și lipsire de cetățenie, expropriere, asupra cărora au fost adoptate decizii de represiune politică, dar care au reușit să evite represiunile directe, inclusiv prin refugiu peste hotarele republicii.

Reabilitarea persoanelor condamnate pe timpurile URSS pentru eschivarea de la înrolarea în serviciul militar activ din motive religioase este o categorie de cauze cea mai răspândită dintre cele ce vizează restricția libertății de religie. De observat că în mai multe cauze au fost invocate motive politico-religioase de săvârșire a acestei categorii de infracțiuni, apartenenței religioase atribuindu-i-se un caracter categoric antipolitic împotriva Statului Sovietic.

Vom aduce în acest sens mai multe spețe.

1. Dosarul nr.1reab-1/2008. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 19 februarie 2008 [6]. *Prin sentința Judecătorei populare a raionului Edineț din 25 septembrie 1959 R.V. a fost condamnat, în baza art.17 alin.(2) al Legii „Cu privire la răspunderea penală pentru infracțiuni contra statului”, la 3 ani privațiune de libertate. Conform sentinței (dosarul penal nu s-a păstrat), R.V. a fost declarat vinovat și condamnat pentru faptul că, fiind apt de serviciu militar în forțele armate ale URSS și venind pe data de 22 august 1959, conform citației, la Comisariatul militar Edineț, a refuzat să facă serviciul militar din motive religioase, declarând că este martor al lui Iehova. La baza sentinței de condamnare au fost puse declarațiile lui R.V., care integral a recunoscut vina și a menționat că a refuzat să plece în unitatea militară, deoarece serviciul militar vine în contradicție cu concepțiile sale religioase.*

2. Dosarul nr.1reab-14/2008. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 29 aprilie 2008 [7]. Prin sentința Judecătorei populare a raionului Lipcani din 30 octombrie 1957 C.B. a fost condamnat, în baza art.56-18 alin.(2) CP RSSU, la 5 ani privațiune de libertate cu trimiterea în exil pe un termen de 5 ani după ispășirea pedepsei. Conform sentinței (dosarul penal nu s-a păstrat), C.B. a fost declarat vinovat și condamnat pentru faptul că, fiind apt de serviciu militar și venind pe data de 08 octombrie 1957, conform citației, la Comisariatul militar din r-nul Lipcani, a refuzat să facă serviciul militar din motive religioase, declarând că este martor al lui Iehova. La baza sentinței de condamnare au fost puse declarațiile lui C.B., care integral a recunoscut vina și a menționat că a refuzat să plece în unitatea militară, deoarece serviciul militar vine în contradicție cu concepțiile sale religioase.

3. Dosarul nr.1reab-35/2008. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 14 octombrie 2008 [8]. Prin sentința Judecătorei raionului Bălți din 1 septembrie 1986 S.P. a fost condamnat, în baza art.77 alin.(1) CP RSSM, la 3 ani privațiune de libertate cu executarea pedepsei în colonie de corectare prin muncă cu regim comun. Conform sentinței (dosarul penal nu s-a păstrat), S.P. a fost declarat vinovat și condamnat pentru faptul că, fiind apt de serviciu militar și primind ordinul de chemare la serviciul militar activ, la data de 28 iunie 1986 intenționat, în scopul eschivării de la încorporare, nu s-a prezentat în ziua respectivă la Comisariatul militar. Conform sentinței, S.P. a fost condamnat pentru faptul că a refuzat să facă serviciul militar din motive religioase, declarând că este martorul lui Iehova. La baza sentinței de condamnare au fost puse declarațiile lui S.P., care integral a recunoscut vina și a menționat că a refuzat să se înroleze în unitatea militară, deoarece serviciul militar vine în contradicție cu concepțiile sale religioase.

4. Dosarul nr.1reab-37/2009. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 24 noiembrie 2009 [9]. Prin sentința Tribunalului militar al trupelor NKVD RSSM din 26 septembrie 1945 H.T. a fost condamnat, în baza art.54-10 alin.(2) CP RSSU, la 7 ani privațiune de libertate cu interdicție în drepturi pe un termen de 3 ani și confiscarea averii personale. H.T. a fost declarat vinovat și condamnat pentru faptul că, locuind în satul Costești, teritoriu temporar ocupat de autoritățile române în perioada anilor 1942-1944, fiind președinte al asociației naționaliste de cultură și iluminare „Căminul Cultural” și conducător al secției moravuri religioase a aceleiași organizații, având o atitudine ostilă față de puterea sovietică, a desfășurat agitație antisovietică în rândurile locuitorilor, îndreptată spre discreditarea regimului totalitar în Uniunea Sovietică, ponegrea realitatea sovietică și condițiile de trai ale oamenilor muncii din URSS, propaga religia, chema populația să ajute armata română. În ședința de judecată inculpatul H.T. nu și-a recunoscut vina și a declarat că într-adevăr a fost președinte al asociației naționaliste de cultură și iluminare „Căminul Cultural” și conducător al secției moravuri religioase a aceleiași organizații, însă a susținut că în discuțiile sale cu cetățenii el propaga religia și că nu a avut nimic împotriva orânduirii colhoznice, deoarece nu cunoștea viața oamenilor din colhoz.

5. Dosarul nr.1reab-5/2010. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 02 februarie 2010 [10]. Prin sentința Judecătorei populare a raionului Edineț din 24 iunie 1976 J.J. a fost condamnat, în baza art.77 alin.(1) CP RSSM, la 3 ani privațiune de libertate cu executarea pedepsei în colonie de corectare prin muncă cu regim comun. Conform sentinței (dosarul penal nu s-a păstrat), J.J. a fost declarat vinovat și condamnat pentru faptul că, fiind recunoscut apt de serviciu militar în forțele armate ale URSS și primind ordinul de chemare la serviciul militar activ, la 24 aprilie 1976 intenționat, în scopul eschivării de la încorporare, a refuzat categoric să plece în unitatea militară, declarând în scris că este martor al lui Iehova. Adică, s-a eschivat de la înrolarea în serviciul militar activ din motive religioase.

6. Dosarul nr.1reab-11/2010. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 28 septembrie 2010 [11]. Prin sentința Judecătorei populare a raionului Bălți din 4 septembrie 1984 T.A. a fost condamnat, în baza art.77 alin.(1) CP RSSM, la 3 ani privațiune de libertate cu executarea pedepsei în colonie de corectare prin muncă cu regim comun. Conform sentinței (dosarul penal nu s-a păstrat), T.A. a fost declarat vinovat și condamnat pentru faptul că, fiind recunoscut apt de serviciul militar în forțele armate ale URSS și primind ordinul de chemare la serviciul militar activ, la 15 mai 1984, intenționat, în scopul eschivării de la încorporare, a refuzat categoric să plece în unitatea militară, declarând că refuză să facă serviciul militar din motive religioase.

7. Dosarul nr.1reab-49/11. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 21 iunie 2011 [12]. Prin sentința Judecătorei populare a raionului Briceni din 23 ianuarie 1981 I.I. a fost condamnat, în baza art.77 alin.1 CP RSSM, la 3 ani privațiune de libertate, cu executarea pedepsei în colonie de corectare prin muncă cu regim comun. În fapt, instanța de fond a constatat că I.I. a fost declarat vinovat și condamnat pentru faptul că, fiind recunoscut apt de serviciul militar în forțele armate ale URSS și primind ordinul de chemare la serviciul militar activ, la 4 decembrie 1980, intenționat, în scopul eschivării de la încorporare,

nu s-a prezentat la Comisariatul militar, a refuzat categoric să plece în unitatea militară, adică s-a eschivat de la înrolarea în unitatea militară din motive religioase.

8. Dosarul nr.1reab-50/11. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 24 mai 2011 [13]. Prin sentința Judecătorei populare a raionului Briceni din 15 iunie 1976 C.Gh. a fost condamnat, în baza art.77 alin.(1) CP RSSM, la 3 ani privațiune de libertate, cu executarea pedepsei în colonie de corectare prin muncă cu regim comun. C.Gh. a fost declarat vinovat și condamnat pentru faptul că, fiind recunoscut apt de serviciul militar în forțele armate ale URSS și primind ordinul de chemare la serviciul militar activ, la 26 mai 1976, intenționat, în scopul eschivării de la încorporare, a refuzat categoric să plece în unitatea militară, declarând că este martorul lui Iehova, adică s-a eschivat de la înrolarea în serviciul militar activ din motive religioase.

9. Dosarul nr.1reab-4/13. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 12 februarie 2013 [14]. Prin sentința Judecătorei populare a raionului Briceni din 27 noiembrie 1985 B.Gh. a fost condamnat, în baza art.77 alin.(1) CP RSSM, la 3 ani privațiune de libertate, cu executarea pedepsei în colonie de corectare prin muncă cu regim comun. Potrivit sentinței, inculpatul B.Gh. a fost recunoscut vinovat și condamnat pentru faptul că, fiind recunoscut apt de serviciul militar în forțele armate ale URSS și primind ordinul de chemare la serviciul militar activ, la 28 octombrie 1985, intenționat, în scopul eschivării de la încorporare, a refuzat categoric să plece în unitatea militară, declarând în scris că este martorul lui Iehova. Adică, s-a eschivat de la înrolarea în serviciul militar activ din motive religioase.

10. Dosarul nr.1reab-8/13. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 26 martie 2013 [15]. Prin sentința Judecătorei populare a raionului Briceni din 26 iunie 1984 U.P. a fost condamnat, în baza art.77 alin.(1) CP RSSM, la 6 ani și 6 luni privațiune de libertate, cu executarea pedepsei în colonie de corectare prin muncă cu regim comun. Potrivit sentinței (dosarul penal nu s-a păstrat), inculpatul U.P. a fost declarat vinovat și condamnat pentru faptul că, fiind recunoscut apt de serviciu militar în forțele armate ale URSS și primind ordinul de chemare la serviciul militar activ, intenționat, în scopul eschivării de la încorporare, la 21 mai 1984 a sosit la Comisariatul militar Briceni, însă a refuzat categoric să plece în unitatea militară, declarând că este martor al lui Iehova. Adică, s-a eschivat de la înrolarea în serviciul militar activ din motive religioase.

11. Dosarul nr.1reab-12/2013. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 23 aprilie 2013 [16]. Prin sentința Judecătorei populare a raionului Lipcani din 06 august 1952 A.V. a fost condamnat, în baza art.56-18 alin.(2) CP RSSU, la 5 ani privațiune de libertate cu interdicție în drepturi pe un termen de 3 ani și, după ispășirea pedepsei, cu interzicerea de a locui în zona de frontieră din raionul Lipcani. Conform sentinței, A.V. a fost declarat vinovat de faptul că, fiind recunoscut apt de serviciu militar în forțele armate ale URSS și primind citația de a se prezenta la 22 iulie 1952 la centrul de recrutare al Comisariatului militar raional, intenționat, cu scopul de a se eschiva de la încorporare, a refuzat să plece în unitatea militară. Adică, s-a eschivat de la înrolarea în serviciul militar activ din motive religioase.

II. Cauze civile privind repararea prejudiciului moral în urma reabilitării victimelor represiunilor politice și religioase sunt cu mult mai puține. Le vom aduce cu titlu de exemplu.

1. Dosarul nr.2ra-1614/10. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție din 20 octombrie 2010 [17]. La 09 iunie 2009 U.M. a depus cerere de chemare în judecată împotriva Direcției Generale Finanțe a Consiliului raional Edineț cu privire la recuperarea prejudiciului moral cauzat prin represiunile politice. În motivarea acțiunii a indicat că în anul 1945 tatăl său U.S. și mama sa U.R. au fost supuși represiunilor politice pe motive religioase.

2. Dosarul nr.2ra-1297/14. Decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție din 28 mai 2014 [18]. La 16 mai 2011 S.Gh. a depus o cerere de chemare în judecată împotriva Secției Financiare Hâncești cu privire la repararea prejudiciului material și moral. În motivarea acțiunii reclamantul a invocat că prin sentința Judecătorei raionului Cotovsc din 26 februarie 1982 a fost recunoscut vinovat și condamnat, în baza art.77 alin.(1) CP RSSM, la 2 ani și 6 luni închisoare, cu executarea pedepsei în colonie de corectare prin muncă cu regim comun. Susține că la momentul arestării se afla la muncă, ca angajat al unei întreprinderi de construcții, la care lucra pentru a primi o locuință. Mai invocă că în colonie, unde își ispășea pedeapsa, a fost plasat într-o celulă cu persoane care au fost condamnate pentru săvârșirea crimelor grave, era înjosit pentru faptul că era credincios, i se adresau cuvinte injurioase, iar în listele deținuților numele său era marcat cu roșu, astfel fiind pus la cele mai grele munci. Afirmă că din cauza că a fost condamnat nu mai are posibilitatea de a primi spațiul locativ multășteptat, iar după eliberarea din detenție a fost pus la o evidență specială de către CGB și urmărit numai din motivul că era martorul lui Iehova,

din care cauză a și fost nevoit să părăsească țara. A revenit în țară abia în anul 1988, fiind lipsit de toate: și-a pierdut sănătatea, locul de muncă și posibilitatea de a-și termina studiile.

III. Cauze de contencios administrativ cu privire la contestarea actului administrativ referitor la refuzul de a înregistra cultul religios

1. Dosarul nr.3r-3/08. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 23 ianuarie 2008 [19]. B.A. a depus cerere de chemare în judecată împotriva Serviciului de Stat pentru Problemele Cultelor pe lângă Guvernul Republicii Moldova cu privire la recunoașterea cultului islamic pe teritoriul Republicii Moldova și înregistrarea Cărmuirii Spirituale a Musulmanilor din Republica Moldova. În motivarea acțiunii reclamantul B.A. a indicat că prin decretul Cărmuirii Spirituale Centrale a Musulmanilor din Rusia, nr.20 din 26 iulie 2001, semnat de către Muftiul Suprem T.T., s-a dispus înființarea Cărmuirii Spirituale a Musulmanilor din Republica Moldova cu sediul în municipiul Chișinău, iar reclamantul a fost desemnat președinte al acestei Cărmuiri, fiindu-i atribuit titlul duhovnicesc de muftiu. În legătură cu aceasta s-a adresat la Serviciul de Stat pentru Problemele Cultelor pe lângă Guvernul Republicii Moldova cu cerere, solicitând recunoașterea cultului islamic pe teritoriul Republicii Moldova.

Prin răspunsul Serviciului de Stat pentru Problemele Cultelor pe lângă Guvernul Republicii Moldova din 28 august 2002 a fost respinsă cererea depusă de B.A. cu privire la recunoașterea cultului islamic pe teritoriul Republicii Moldova și înregistrarea Cărmuirii Spirituale a Musulmanilor din Republica Moldova. Faptul că adunarea generală a credincioșilor musulmani din Republica Moldova nu a fost organizată se confirmă și prin aceea că în Republica Moldova sunt atestate mai multe comunități religioase musulmane, care solicită, direct sau indirect, înregistrarea cultului sub propria conducere, acestea fiind Cărmuirea Spirituală a Musulmanilor din Republica Moldova condusă de M.T., „Tugan Tel”, Asociația „Călăuza” condusă de A.R., Centrul islamic creat la inițiativa Regatului Arabiei Saudite. Iar din materialele dosarului se atestă faptul că între toate aceste comunități există relații tensionate.

Analizând cele expuse mai sus, Colegiul a considerat că prima instanță corect a concluzionat că răspunsul Serviciului de Stat pentru Problemele Cultelor pe lângă Guvernul Republicii Moldova din 28 august 2002 este legal, deoarece a fost emis în corespundere cu art.22 alin.(1) al Legii despre culte, nr.979 din 24.03.1992, și cu pct.8 alin.(2) al Regulamentului provizoriu cu privire la înregistrarea părților componente ale cultelor, care prevede că Serviciul de Stat respinge cererea de înregistrare, în caz dacă la cererea de înregistrare nu au fost anexate documentele specificate în punctul 5 al acestui Regulament, adică recurentul, la depunerea cererii, nu a îndeplinit condițiile formale enunțate de lege. Prin urmare, concluzia primei instanțe despre respingerea acțiunii este justă, ea având la bază cumulul de dovezi administrate în cadrul dezbaterilor judiciare, cărora le-a fost dată o apreciere juridică cuvenită, în corespundere cu prevederile art.130 CPC RM. Colegiul a menționat că în sistemul autorizării unui cult, prin prisma art.9 paragraful 2 al Convenției europene pentru protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, asigurarea unui control al autorităților statale numai cu privire la îndeplinirea condițiilor formale pe care le enunță legea constituie o ingerință justificată a statului în exercițiul libertății de manifestare a religiei și convingerilor.

În susținerea opiniei enunțate, Colegiul reține și hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 14 iunie 2005, în cauza Cărmuirea Spirituală a Musulmanilor din Republica Moldova împotriva Republicii Moldova, prin care Curtea a statuat că „... organizației reclamante i-a fost refuzată înregistrarea din cauza omisiunii acesteia de a prezenta Guvernului un document care ar conține principiile fundamentale ale religiei. În lipsa unui astfel de document statul nu are posibilitate să determine autenticitatea organizației ce pretinde a fi recunoscută ca religie și dacă cultul dat ar putea prezenta un pericol pentru o societate democratică. Curtea nu consideră această cerință ca fiind una prea împovărătoare și, prin urmare, disproporțională în sensul articolului 9 al Convenției”. (A se vedea Cărmuirea Spirituală a Musulmanilor din Republica Moldova c. Moldovei, cerere inadmisibilă, decizia nr.12282/02 din 14 iunie 2005).

2. Dosarul nr.3r-493/10. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 26 februarie 2010 [20]. La 09 august 2005 T.M. a depus cerere de chemare în judecată împotriva Serviciului de Stat pentru Problemele Cultelor pe lângă Guvernul Republicii Moldova cu privire la contestarea actului administrativ, repararea prejudiciului material și moral. În motivarea acțiunii reclamantul T.M. a indicat că la 28 iunie 2005, în temeiul art.14 al Legii despre culte, s-a adresat pârâtului cu o declarație, prin care a solicitat înregistrarea Cărmuirii Spirituale a Musulmanilor, anexând procesul-verbal al Adunării fondatorilor Cărmuirii Spirituale a Musulmanilor din 12 iunie 2005, statutul de organizare și funcționare a Cărmuirii, principiile fundamentale de credință islamică, lista fondatorilor cu semnăturile acestora și copiile buletinelor de identitate ale fondatorilor.

3. Dosarul nr.3r-2351/10. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 22 decembrie 2010 [21]. La data de 07 aprilie 2010 A.Z. a depus cerere de chemare în judecată împotriva Ministerului Justiției al Republicii Moldova cu privire la contestarea actului administrativ. Pârâtul a invocat că reclamantul nu a anexat principiile de credință, ceea ce reprezintă o afirmație falsă, deoarece statutul conține expres expusă forma de organizare – cult religios, la fel fiind indicat și în cerere. La data de 15 februarie 2010 reclamantul a depus cererea prealabilă, prin care a cerut revocarea refuzului și înregistrarea cultului. Însă, la data de 15 martie 2010 a primit refuzul de a i se satisface cererea prealabilă, fapt pe care de asemenea îl consideră ilegal și neîntemeiat., Reclamantul A.Z. cere, anularea ca ilegal a refuzului Ministerului Justiției de a examina și înregistra cererea de înregistrare a Cultului Religios Biserica Ortodoxă Autocefală Moldovenească și obligarea pârâtului de a înregistra Biserica Ortodoxă Autocefală moldovenească drept cult religios. Prin hotărârea Curții de Apel Chișinău din 16 septembrie 2010, acțiunea a fost admisă refuzul Ministerului Justiției al Republicii Moldova de a înregistra cultul religios Biserica Ortodoxă Autocefală Moldovenească, fiind considerat ilegal și Ministerul Justiției al Republicii Moldova fiind obligat să înregistreze Biserica Ortodoxă Autocefală Moldovenească drept cult religios.

La data de 22 octombrie 2010 Ministerul Justiției al Republicii Moldova a declarat recurs împotriva hotărârii primei instanțe, cerând admiterea recursului, casarea hotărârii primei instanțe și emiterea unei noi hotărâri, prin care acțiunea să fie respinsă ca neîntemeiată. În motivarea recursului recurentul Ministerul Justiției al Republicii Moldova a indicat că prima instanță nu a constatat și elucidat pe deplin circumstanțele importante pentru soluționarea justă a litigiului, motiv din care concluziile expuse în hotărâre sunt în contradicție cu circumstanțele pricinii. Recurentul a mai indicat că Ministerul Justiției al Republicii Moldova nu a emis o decizie de refuz al înregistrării Bisericii Ortodoxe Autocefale Moldovenești, dar nu a putut satisface cererea solicitantului din cauza că nu au fost prezentate principiile fundamentale de credință. Astfel, prima instanță, prin prisma prevederilor art.25 al Legii contenciosului administrativ, nr.793-XIV din 10 februarie 2000, corect și întemeiat a considerat ilegal refuzul Ministerului Justiției al Republicii Moldova de a înregistra cultul religios Biserica Ortodoxă Autocefală Moldovenească. Cu atât mai mult că, contrar prevederilor art.24 alin.(3) al Legii contenciosului administrativ, pârâtul nu a prezentat instanței probe incontestabile și pertinente întru confirmarea legalității acțiunilor sale la refuzul înregistrării cultului religios Biserica Ortodoxă Autocefală Moldovenească.

Totodată, conducându-se de prevederile Legii privind cultele religioase și părțile lor componente, nr.125 din 11 mai 2007, și având în vedere faptul că cerințele reclamantului corespund întru totul normelor prevăzute de această lege, prima instanță just a reținut dreptul cultului religios Biserica Ortodoxă Autocefală Moldovenească de a fi înregistrat, deoarece în cadrul examinării cauzei s-a stabilit cu certitudine că solicitarea înregistrării cultului religios menționat este întemeiată și nu contravine Legii nr.125-XVI din 11 mai 2007. Astfel, reclamantul A.Z. a depus toate actele necesare înregistrării cultului religios Biserica Ortodoxă Autocefală Moldovenească, și anume: cererea de înregistrare, statutul adoptat de fondatori, procesul-verbal al adunării de constituire, lista fondatorilor cu semnăturile acestora, principiile de credință ale membrilor cultului. Reieșind din care instanța de recurs consideră că Ministerul Justiției al Republicii Moldova neîntemeiat a refuzat înregistrarea acestui cult religios.

IV. Cauze de contencios administrativ cu privire la contestarea actului administrativ referitor la oferirea protecției umanitare cetățenilor străini în urma persecuțiilor religioase în țara de origine

1. Dosarul nr.3r-1330/09. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 8 iulie 2009 [22]. La 5 februarie 2009 B.H. a depus cerere de chemare în judecată împotriva Direcției Refugiați din cadrul Biroului migrație și azil al Ministerului Afacerilor Interne al R.Moldova cu privire la contestarea actului administrativ. În motivarea acțiunii reclamantul B.H. a indicat că la data de 3 ianuarie 2006, prin decizia nr.192/06/NP a Direcției Principale pentru Refugiați i-a fost acordată protecție umanitară în temeiul art.20/1 din Legea cu privire la statutul refugiaților, nr.286-XV din 25.07.2002. Protecția umanitară astfel acordată i-a fost reînnoită, consecutiv, la data de 22 ianuarie 2007 și, respectiv, la 19 februarie 2008. La 11 decembrie 2008, prin decizia șefului Direcției Refugiați nr.481/08/IB s-a decis a nu i se acorda protecție umanitară în temeiul art.20/1 alin.(4) din Legea cu privire la statutul refugiaților. Reclamantul consideră că decizia contestată este ilegală, deoarece a fost emisă la doar 10 luni de la emiterea precedentei, în condițiile în care ar fi trebuit emisă în luna martie 2009. Astfel, evident a fost încălcată ordinea de evaluare a deciziilor privind acordarea unei forme de protecție, Direcția refugiați neavând temei legal de a iniția anticipat procedura de reexaminare a dosarului.

Totodată, la examinarea cererii Direcția Refugiați nu a ținut cont de faptul că fiului său, B.A. (a.n. 1980), i-a fost acordat statutul de refugiat în baza Deciziei Direcției Refugiați nr.134/05/NP din 20 iulie 2005, din considerentul că este adeptul organizației religioase Martorii lui Iehova și riscă să fie supus unor acțiuni ce ar putea duce la persecuție, din cauza convingerilor sale religioase, în țara sa de origine. De asemenea, consideră a fi nefondată afirmația precum că circumstanțele în baza cărora i s-a acordat protecție umanitară au încetat să existe. Există numeroase informații din țara de origine ce atestă situația degradantă atât la nivel politic și social, cât și la nivel economic.

Reclamantul susține că la emiterea deciziei contestate nu s-a ținut cont de situația obiectivă din Armenia, de războiul între Armenia și Azerbaidjan, de situația ce se referă la încălcările grave ale drepturilor omului și că în regiunea Nagorno-Karabach continuă conflictele dintre militarii armeni și azeri. La fel, menționează că în Armenia persistă numeroase probleme ce țin de respectarea drepturilor omului.

2. Dosarul nr. 3r-1422/08. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 23 iulie 2008 [23]. G.S. a depus cerere de chemare în judecată împotriva Direcției Refugiați cu privire la contestarea actului administrativ. În motivarea acțiunii a indicat că prin decizia Direcției Refugiați nr.398/07/GN din 25 octombrie 2007, care i-a fost comunicată la 14 ianuarie 2008, a fost respinsă cererea ei cu privire la acordarea statutului de refugiat, prin aceeași decizie fiindu-i refuzat și în acordarea protecției umanitare. Consideră decizia nominalizată neîntemeiată, deoarece ea este cetățean al Uzbekistanului, având naționalitatea ucraineană, născută la 26 august 1957 în localitatea Gorscoe, regiunea Lugansk (Ucraina) și este membru al Bisericii Creștine Adventiste de Ziua a Șaptea. Drept temei pentru acordarea statutului de refugiat invocă faptul că până în anul 1981 a locuit în Ucraina, însă din cauza prigonirilor din partea autorităților, familia ei, ca adepți ai Bisericii Creștine Adventiste de Ziua a Șaptea a fost nevoită să plece în Uzbekistan, iar ea, fiind căsătorită, nu a plecat, ci a rămas cu soțul, care este ateist. Ulterior, din cauza neînțelegerilor cu soțul și problemelor avute cu soacra pe motiv de credință, în anul 1981 a plecat la familia sa în Uzbekistan. Susține că în ultimii ani în Uzbekistan a fost supusă persecuțiilor din cauza apartenenței sale religioase, fiind nevoită să se concedieze de la locul de muncă, unde administrația a obligat-o să lucreze și sâmbăta, ceea ce nu li se permite creștinilor adventiști de ziua a șaptea. G.S. a declarat recurs împotriva hotărârii primei instanțe, cerând admiterea recursului, casarea hotărârii primei instanțe și emiterea unei noi hotărâri cu privire la admiterea acțiunii, anularea actului administrativ contestat și acordarea statutului de refugiat. În motivarea recursului a invocat că hotărârea primei instanțe este neîntemeiată din aceleași considerente.

3. Dosarul nr.3ra-467/13. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 20 martie 2013 [24]. La 17.10.2012 reclamantul T.Ș. a depus cerere de chemare în judecată împotriva Direcției Refugiați, solicitând anularea actului administrativ. În motivarea cererii reclamantul a indicat că printr-o cerere depusă la 15.08.2012 către Direcția Refugiați a solicitat acordarea statutului de refugiat. În urma examinării acestei solicitări, la data de 02.10.2012 a fost emisă decizia de a i se refuza acordarea statutului de refugiat. Consideră refuzul neîntemeiat și contrar legii. În acest sens, reclamantul susține că în 1996 în privința lui a fost intentat dosar penal, drept motiv servind convingerile lui politice întemeiate pe ideologia socialistă, iar la 07.03.2007 a fost condamnat de către o instanță din Istanbul (Turcia) la 6 ani și 3 luni de privațiune de libertate în baza art.314/2 Cod penal al Turciei. Conform sentinței de condamnare, acțiunile lui a fost calificate ca acțiuni teroriste. Din motivul de persecutare politică din partea autorităților Turciei, reclamantul s-a adresat în anul 2009 autorităților României solicitând acordarea azilului, însă acesta i-a fost refuzat. Îndreptându-se spre Republica Moldova pentru a solicita azil, la 14.08.2012 a fost reținut la frontiera Republicii Moldova în baza mandatului de arest eliberat de către autoritățile Turciei, nr.1343 din 2009. La 17.07.2012, autoritățile Turciei au transmis INTERPOL-ului datele în privința arestării și extrădării lui T.Ș. Reclamantul menționează că nu poate să se întoarcă în țara de origine, deoarece are temeri întemeiate că va fi persecutat pe motive religioase (fiind de confesiune alev și nu musulman), că va fi persecutat pe motiv de naționalitate (fiind de naționalitate curdă), dar și pe motiv de apartenență la ideologia socialistă, care contravine politicii de stat a Turciei.

În susținerea acțiunii reclamantul aduce și datele statistice ale CtEDO, potrivit cărora Turcia a pierdut mai mult de 1000 de cauze cu privire la aplicarea torturii și violenței atât la momentul reținerii, cât și ulterior la deținerea în penitenciare. Actualmente, 6 deputați din actualul Parlament al Turciei, 37 de primari, 92 de funcționari din Consiliul Primăriei și din Consiliul Gubernatorial, 103 jurnaliști, 45 de avocați, scriitori și politologi sunt deținuți în închisori în Turcia, fiind învinuiți de săvârșirea infracțiunilor de terorism. De asemenea, în privința a 30 de deputați din actualul Parlament al Turciei, fracțiunea BDP, sunt intentate

dosare penale pentru propaganda partidului terorist, pentru simpatizare partidului terorist, unii deja fiind condamnați la privațiune de libertate de la 10 la 25 de ani, pedeapsă ce urmează a fi executată după expirarea mandatului de deputat. De asemenea, partidul AKP ce se află actualmente la guvernare în Turcia este un partid religios musulman, care prigonește confesiunea alevilor, promovând o politică dură de prigonire, interzicând această confesiune pe teritoriul Turciei. Reclamantul atenționează că unuia dintre complicii prevăzuți în dosarul penal, D.Y., autoritățile Olandei i-au acordat statutul de refugiat, în baza aceleiași sentințe comune de condamnare la terorism, pronunțată atât în privința lui T.Ș., cât și în privința lui D.Y.

Reclamantul menționează că concluziile pe care se bazează refuzul Direcției Refugiați sunt formale, deoarece faptul că T.Ș. nu cunoaște limba sa maternă (kurda) este încă o dovadă a politicii de asimilare dusă de către guvernarea Turciei, procesul de instruire fiind obligatoriu în limba turcă, kurzii neavând dreptul de a-și face studiile în instituțiile de învățământ în limba maternă. De asemenea, este elocvent și faptul că T.Ș. a locuit în or. Istanbul, unde preponderent se vorbește limba turcă. Faptul că T.Ș. nu cunoaște sărbătorile religioase ale alevilor nu corespunde realității, deoarece în confesiunea alevilor sunt 23 de grupuri etnice; aproape de această confesiune sunt și iții, gjaferii, care cred în Aii și Muhamed. Unii alevi cred în Aii, alții în Huseiyn, Abbas, Osman. De asemenea, importanța cifrelor nu este atât de mare și sărbătorile nu sunt obligatorii pentru toate comunitățile sau confesiunile Alevi. T.Ș. a declarat că ei se roagă în lăcașe „gem evi”, care sunt interzise. Acestea diferă de lăcașele religioase musulmane denumite „cami”.

V. Cauze de contencios administrativ cu privire la contestarea actului administrativ referitor la refuzul autorităților publice locale de a acorda dreptul la întruniri religioase

În hotărârea din 16.05.2009 în cauza *Masaev contra Moldovei* (Cererea nr.6303/05) [25], CtEDO a constatat că reclamantul și un grup de persoane de aceeași confesiune religioasă se rugau într-o casă închiriată de o organizație non-guvernamentală. Ei au fost dispersați de poliție și, totodată, acuzați de săvârșirea unei contravenții, și anume: practicarea unui cult nerecunoscut de stat. Ulterior, reclamantul a fost amendat prin hotărârea Judecătoriei Centru, mun.Chișinău. Curtea Europeană a menționat că, în timp ce libertatea de religie este, în primul rând, o chestiune de credință interioară, aceasta, de asemenea, implică, *inter alia*, libertatea de a-și „manifesta religia”. Potrivit art.9 al Convenției Europene privind Drepturile Omului, libertatea de a-și manifesta religia nu se limitează doar la manifestarea ei în colectiv, „în public” sau în cercul persoanelor care împărtășesc aceeași credință, dar acoperă și manifestarea ei „în mod individual” sau „în particular”.

Curtea nu a contestat competența statului de a introduce cerința privind înregistrarea cultelor religioase într-un mod compatibil cu art.9 și 11 ale Convenției europene pentru protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Totuși, aceasta nu înseamnă că sancționarea unor membri individuali ai cultelor religioase neînregistrate pentru rugăciune sau manifestarea în alt mod a convingerilor lor religioase, care nu sunt înregistrate formal de către stat, este compatibilă cu art.11 din Convenția europeană, căci, în consecință, aceasta ar rezulta în recunoașterea faptului că statul poate să dicteze unei persoane ce să creadă. Curtea nu a fost de acord cu o astfel de abordare și a considerat că limitarea dreptului la libertatea de religie constituie o ingerință care nu corespunde unei nevoi sociale imperioase și, prin urmare, nu este necesară într-o societate democratică.

În hotărârea din 13.12.2001 în cauza *Mitropolia Basarabiei și alții contra Moldovei* (Cererea nr.45701/99), CtEDO a menționat că art.11 din Convenția europeană pentru protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului coroborat cu art.9 al acestei Convenții protejează viața asociativă de oricare ingerință nejustificată a statului, deoarece comunitățile religioase există tradițional sub forma unor structuri organizate [26]. Dreptul credincioșilor la libertatea de religie cuprinde dreptul de a manifesta religia în colectiv și presupune ca aceștia să se poată asocia liber, fără intervenția arbitrară a statului. CtEDO a considerat că refuzul de a recunoaște biserica reclamantă are astfel de consecințe asupra libertății de religie a reclamantilor, care nu pot fi considerate proporționale scopului legitim urmărit și, prin urmare, necesare într-o societate democratică. Aceasta deoarece unul dintre mijloacele de exercitare a dreptului de manifestare a religiei, în special pentru comunitățile religioase, în dimensiunea lor colectivă, îl reprezintă posibilitatea de a asigura protecția juridică a comunității, a membrilor și a bunurilor ei, care, în lipsa înregistrării, efectiv este imposibilă.

Principiul prezumției în favoarea desfășurării întrunirilor se aplică în cazul în care apar dubii asupra legalității întrunirii. Conform acestui principiu, orice dubiu va fi interpretat de către autorități în favoarea exercitării dreptului la întrunire. În calitate de drept fundamental și de bază, libertatea întrunirilor pașnice trebuie să fie exercitată, în măsura posibilităților, fără reglementări. Orice lucru care nu este în mod expres

interzis prin lege se prezumă a fi permis și cei care doresc să se întrunească nu trebuie să obțină o permisiune pentru a realiza acest lucru [27].

Legislația în vigoare interzice întrunirile care au ca scop îndemnarea la război și agresiune, la ură națională, rasială, etnică sau religioasă, incitarea la discriminare, violență publică sau subminarea securității naționale sau a integrității teritoriale a țării, săvârșirea infracțiunilor, încălcarea ordinii publice sau organizarea tulburărilor în masă, încălcarea moralității publice, a drepturilor și libertăților altor persoane ori punerea în pericol a vieții sau sănătății acestora. Această listă nu poate fi extinsă sub niciun pretext.

Legea în vigoare prevede expres posibilitatea folosirii echipamentului tehnic pentru desfășurarea întrunirilor, cum ar fi orice mijloace grafice sau sonore de exprimare a unor idei sau atitudini, echipament special de amplificare a sunetului și alte obiecte specifice întrunirilor. Însă, folosirea amplificatoarelor de sunet este interzisă de la ora 23.00 până la ora 07.00 [3].

Legea Republicii Moldova privind întrunirile, nr.26-XVI din 22.02.2008, stipulează în art.8 că sunt interzise întrunirile prin care se urmărește: a) îndemnarea la război de agresiune, la ură națională, rasială, etnică sau religioasă; b) incitarea la discriminare sau violență publică; c) subminarea securității naționale sau a integrității teritoriale a țării, săvârșirea infracțiunilor, încălcarea ordinii publice sau organizarea tulburărilor în masă, încălcarea moralității publice, a drepturilor și libertăților altor persoane ori punerea în pericol a vieții sau sănătății acestora [28].

1. Dosarul nr.3r-1808/09. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 14 august 2009 [29]. *La 10 august 2009 reprezentantul Primarului General al municipiului Chișinău a depus, în baza procurii, cerere de chemare în judecată împotriva Bisericii (Uniunii de Conferințe) a Adventiștilor de Ziua a Șaptea din Republica Moldova și intervenientului accesoriu Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove cu privire la interzicerea desfășurării întrunirii și modificarea locului desfășurării întrunirii. În motivarea cererii de chemare în judecată reprezentantul Primarului General al municipiului Chișinău a indicat că la 10 iunie 2009 Biserica (Uniunea de Conferințe) a Adventiștilor de Ziua a Șaptea din Republica Moldova a depus la Primăria municipiului Chișinău declarația prealabilă nr.099 despre intenția de a desfășura în Piața Marii Adunări Naționale o întrunire sub formă de concert însoțit de expoziție de carte și acte de caritate. În scopul asigurării bunei desfășurări a acestei întruniri, la 17 iunie 2009 Primarul General al municipiului Chișinău a emis dispoziția nr.417-d, prin care a dispus Comisariatului General de Poliție al municipiului Chișinău să asigure ordinea publică și, respectiv, ajutorul necesar solicitat de organizatorii întrunirii. Mitropolitul Chișinăului și al Întregii Moldove s-a adresat la 6 august 2009 Primarului General al municipiului Chișinău cu scrisoarea nr.01-02/214, în care și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu desfășurarea întrunirii solicitate de pârât, menționând că cetățenii Republicii Moldova în proporție de 93% sunt ortodocși și adepți ai Bisericii Ortodoxe din Moldova, iar desfășurarea unei asemenea întruniri poate duce la încălcarea moralității publice soldată cu tulburări în masă sau încălcarea ordinii publice.*

Tot la 6 august 2009 reprezentantul Bisericii Ortodoxe din Moldova „Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove” s-a adresat Primarului General al municipiului Chișinău cu demers privind inițierea procedurii de modificare a locului desfășurării întrunirii preconizate pentru 15 august 2009, motivând că întrunirea solicitată de pârât are scop propagandistic și de tulburare socială, deoarece la data și ora indicată în declarația prealabilă în Catedrala mitropolitană „Nașterea Domnului”, care este amplasată în imediata apropiere de Piața Marii Adunări Naționale, va avea loc slujba sfintei Liturghii și asemenea manifestație-concert ar produce grave incomodități morale cetățenilor ortodocși prezenți la acest cult religios. Concomitent, Mitropolia Moldovei a comunicat Primarului General al municipiului Chișinău că în ultimele două săptămâni a recepționat 138 de cereri, prin care creștin-ortodocșii solicită interzicerea întrunii în Piața Marii Adunări Naționale în scopul evitării ciocnirilor în masă. Reprezentantul Primarului General al municipiului Chișinău invocă că desfășurarea întrunirii în locul indicat în declarația prealabilă poate duce la dezordine în masă, violențe și tulburarea ordinii publice și, din aceste motive, consideră oportun de a modifica locul de desfășurare a întrunirii – la Teatrul de Vară din Parcul „Valea Morilor” sau la Centrul „Moldexpo”. Reprezentantul Primarului General al municipiului Chișinău cere să i se interzică Bisericii (Uniunii de Conferințe) Adventiștilor de Ziua a Șaptea din Republica Moldova desfășurarea întrunirii preconizate pentru 15 august 2009 în Piața Marii Adunări Naționale și să fie schimbat locul întrunirii – în unul dintre locurile propuse de administrația publică locală.

S-a interzis desfășurarea la 15 august 2009 în Piața Marii Adunări Naționale a întrunirii organizate de Biserica (Uniunea de Conferințe) a Adventiștilor de Ziua a Șaptea din Republica Moldova și a fost schimbat locul întrunirii – la Teatrul de Vară din parcul „Valea Morilor”, mun. Chișinău. Refuzul a fost recunoscut

ca neîntemeiat și Primarul General al municipiului Chișinău a fost obligat să modifice dispoziția nr.417-d din 17 iunie 2009 în partea ce vizează locul întrunirii – la Teatrul de Vară din parcul „Valea Morilor”, mun. Chișinău. La 13 august 2009 Biserica (Uniunea de Conferințe) Adventiștilor de Ziua a Șaptea din Republica Moldova a declarat recurs împotriva hotărârii Curții de Apel Chișinău din 12 august 2009, cerând admiterea recursului, casarea hotărârii primei instanțe și emiterea unei noi hotărâri cu privire la respingerea acțiunilor.

Afirmațiile recurentului că prin hotărârea primei instanțe îi este îngădit dreptul la întrunire garantat de art.11 din Convenția europeană pentru protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, de art.40 din Constituția Republicii Moldova și de art.1 din Legea privind întrunirile nu pot fi reținute din următoarele motive. Prin hotărârea primei instanțe Bisericii (Uniunii de Conferințe) Adventiștilor de Ziua a Șaptea din Republica Moldova nu i s-a îngădit dreptul la întrunire în ziua preconizată, însă s-a modificat numai locul desfășurării acesteia. Teatrul de Vară din grădina publică „Valea Morilor” este amplasat în centrul municipiului Chișinău, este un loc public de agrement în aer liber dotat cu scenă, mijloace tehnice de difuzare și bănci pentru un număr mare de spectatori, destinat pentru concerte, spectacole, întruniri etc. Deci, fiind un centru public de agrement amplasat în centrul municipiului Chișinău cu acces liber vizitat de un număr nelimitat de cetățeni, Teatrul de Vară din grădina publică „Valea Morilor” nu poate fi considerat, cum invocă recurentul, drept un loc izolat.

Mai mult ca atât, nu poate fi considerat loc izolat Centrul Internațional de Expoziții „Moldexpo”, deoarece pe teritoriul amenajat al acestuia frecvent sunt organizate expoziții naționale și internaționale. În afară de aceasta, conform art.1 al Legii privind administrația publică locală, nr.436-XVI din 28.12.2006, administrația publică locală este definită ca totalitate a autorităților publice locale constituite, în condițiile legii, pentru promovarea intereselor generale ale locuitorilor unei autorități administrativ-teritoriale.

Prin urmare, ținând cont de aceste prevederi legale, că majoritatea absolută a populației Republicii Moldova este de credință creștin-ortodoxă și de faptul că Catedrala mitropolitană „Nașterea Domnului” în care se oficiază serviciile religioase ale acestui cult religios este amplasată în preajma Pieței Marii Adunări Naționale, Primarul General al municipiului Chișinău întemeiat a inițiat procedura judiciară privind interzicerea și modificarea locului desfășurării întrunirii cu caracter religios al Bisericii (Uniunii de Conferințe) Adventiștilor de Ziua a Șaptea din Republica Moldova, care legal a fost admisă de către prima instanță. Or, oficierea serviciilor religioase a diferitelor culte religioase în perimetrul unui loc relativ mic din centrul municipiului Chișinău se poate solda cu dezordine în masă, violențe și tulburarea ordinii publice. Primarul General al municipiului Chișinău a inițiat procedura judiciară privind interzicerea și modificarea locului desfășurării întrunirii în scopul evitării survenirii unor consecințe negative și asigurării securității cetățenilor Republicii Moldova, inclusiv a adepților cultului religios Biserica (Uniunea de Conferințe) Adventiștilor de Ziua a Șaptea din Republica Moldova.

Nu este întemeiat argumentul recurentului privitor la discriminarea invocată, dat fiind că declarația prealabilă a Uniunii Bisericii Creștine Evanghelice Baptiste din Republica Moldova privitor la desfășurarea întrunirii din 24 mai 2009, între orele 16.00 și 18.00, de nimeni nu a fost contestată în modul stabilit de lege și nu există o hotărâre irevocabilă a instanțelor judecătorești naționale în acest sens. Mai mult ca atât, Biserica (Uniunea de Conferințe) Adventiștilor de Ziua a Șaptea din Republica Moldova a adresat la 13 august 2009 Primarului General al municipiului Chișinău un demers prin care a solicitat desfășurarea acțiunilor preconizate pe teritoriul Centrului Creștin Adventist din mun. Chișinău și blocarea de către poliția rutieră a circulației pe arterele rutiere de pe strada Ialoveni și șoseaua Hîncești, între orele 9.30 și 13.00. Astfel, din considerentele menționate și având în vedere că hotărârea primei instanțe este legală și întemeiată, iar argumentele invocate de către recurent poartă caracter declarativ și nu au suport legal, Colegiul civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia de a respinge recursul și de a menține hotărârea primei instanțe.

VI. Alte cauze penale, civile și de contencios administrativ

1. Dosarul Ira-979/12. Decizia Consiliului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 30 octombrie 2012 [30]. Prin sentința Judecătorei Nisporeni din 20 decembrie 2011 T.A. a fost achitată în baza art.222 alin.(1) CP RM, din motivul că fapta inculpatei nu întrunește elementele infracțiunii. De către organele de urmărire penală T.A. a fost învinuită de faptul că la 28 iulie 2011, pe parcursul zilei, aflându-se la cimitirul din s. Cristești, r-nul Nisporeni, intenționat, având ca scop profanarea unui monument, a răsturnat monumentul de pe mormântul fiului său T.P., după ce l-a distrus cu un ciocan.

La fel, este invocat și faptul că instanța de apel a reținut în mod eronat că la instalarea monumentului pe mormântul fiului de către soțul ei și-a dat acordul. Această afirmație nu se bazează pe nicio probă pertinentă, ci este doar declarativă. Monumentul a fost instalat din banii comuni, întrucât la data instalării monumentului ei erau în căsătorie. Mai mult ca atât, ei se aflau în Italia la muncă și locuiau împreună. Aflând de intenția soțului de a instala un monument, ea s-a împotrivit și nu a fost de acord. Însă soțul, cunoscând poziția ei, totuși a expediat bani comuni acasă fiului din prima căsătorie, care a instalat monumentul. Alt temei invocat de recurentă este că instanța de apel greșit a reținut că „inculpada T.A., fără știrea administrației publice locale, intenționat a răsturnat monumentul de pe mormântul fiului său”, deoarece prevederile Regulamentului cu privire la cimitire, aprobat prin HG nr.1072 din 22.01.1998, stipulează că administrația cimitirelor este responsabilă și oferă permisiunea pentru instalarea și construcția cavourilor și monumentelor, dar nu și permisiunea de a le dezinstala sau îndepărta de pe mormânt la dorința rudelor apropiate, în cazul nostru – a părinților. Deci, pentru dezinstalarea monumentului de către mama copilului nu a fost necesar acordul administrației cimitirelor.

De asemenea, în conformitate cu art.31 alin.(2) din Constituția Republicii Moldova, „statul recunoaște și garantează dreptul tuturor cetățenilor la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității religioase”. Însă, condamnatul i s-a încălcat acest drept de către fostul soț T.N., prin faptul instalării monumentului fără acordul și înștiințarea ei. În opinia recurente, ea a acționat în cazul dat conform canoanelor Bisericii Ortodoxe; de nenumărate ori l-a rugat pe fostul soț să scoată monumentul, însă acesta nu a zis nici da, nici nu. Astfel, ea consideră că acesta a căzut de acord cu ea și, deoarece monumentul era prea greu, nu a avut altă ieșire decât să-l demoleze. Ca mamă a copilului decedat ea a vrut să aducă mormântul în corespundere cu canoanele bisericești și nicidecum nu și-a exprimat prin aceasta pângărire, necinstire nici a monumentului, nici a mormântului. La fel, instanța de apel, în opinia recurente, a apreciat greșit caracterul laturii subiective, deoarece condamnatul T.A. nu a avut motiv de ură, răzbunare, gelozie, nu a urmărit scopul de a obține profit, a făcut, în opinia ei, cele ce se cuvin după canoanele Bisericii Ortodoxe.

În acest context, Colegiul penal lărgit constată că instanța de fond întemeiat a concluzionat că învinuirea formulată inculpatei T.A. nu și-a găsit confirmare, deoarece în acțiunile ei lipsește componența de infracțiune profanarea monumentului aflat pe mormânt, iar partea acuzării în procesul urmăririi penale, la punerea sub învinuire, precum și în ședințele de judecată nu a demonstrat și nu a confirmat prin probe concrete acțiunile lui T.A. prin care au fost încălcate prevederile art.222 alin.(1) din Codul penal. În conformitate cu art.14 alin.(1) din Codul penal, ca să constituie infracțiune fapta trebuie să fie prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție, pasibilă de pedeapsă penală. În lipsa uneia dintre aceste trăsături nu există infracțiunea. Latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin intenție directă. Motivele infracțiunii se pot exprima în: interesul material, motive huliganice, răzbunare, năzuința de satisfacere a necesității sexuale, năzuința de oficiere a unor ritualuri ezoterice sau pseudoreligioase etc.

Raportând aceste prevederi la materialele cauzei, instanța de recurs consideră că intenția condamnatului T.A. de a demola monumentul nu s-a bazat pe niciunul dintre interesele menționate mai sus. Ea a demolat monumentul de pe mormântul feciorului din motivul că, conform canoanelor Bisericii Ortodoxe, este interzis ca pe morminte să fie instalate monumente, fiind de la început împotriva instalării monumentului, ulterior de multe ori rugând partea vătămată să demoleze monumentul.

Colegiul penal lărgit consideră că, conform doctrinei, profanarea este o tratare fără respect cuvenit a lucrurilor considerate sfinte, însă acțiunile condamnatului nu sunt lipsite de respect. Din contra, prin înlăturarea monumentului de pe mormânt ea a dorit să aducă mormântul fiului în corespundere cu viziunile ei ortodoxe, fiind îndreptățită ca mamă a copilului decedat să îngrijească de mormântul fiului după propria dorință, iar după demolarea monumentului a făcut ordine, prin ce se confirmă lipsa intenției de profanare. În acest aspect, Colegiul lărgit consideră că concluzia instanței de fond referitoare la lipsa laturii subiective în acțiunile condamnatului este corectă și întemeiată pe circumstanțele stabilite în ședința de judecată. În privința concluziei instanței de apel privind „demolarea monumentului fără știrea administrației publice locale ce se egalează cu noțiunea de profanare”, instanța de recurs o consideră eronată, deoarece potrivit pct.1 al Regulamentului cu privire la cimitire, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1072 din 22.01.1998, „în Republica Moldova cimitirele se află în subordinea administrației publice locale”. Totodată, pct.33 al acestui Regulament prevede că „construcția cavourilor și monumentelor cu înălțimea până la 1,75 m se permite de către administrația cimitirelor sau altor organe care administrează cimitirele”. Astfel, argumentul recurente privind faptul că „administrația cimitirelor este responsabilă și oferă permisiunea pentru instalarea și construcția cavourilor și monumentelor, dar nu și permisiunea de a le dezinstala sau îndepărta de pe mormânt la dorința rudelor

apropiate, în cazul nostru – a părinților. Deci, pentru dezinstalarea monumentului de către mama copilului nu a fost necesar acordul administrației cimitirelor” este întemeiat și își găsește confirmare prin prevederile enunțate mai sus. În asemenea circumstanțe, Colegiul lărgit consideră că instanța de apel a dat o interpretare greșită prevederilor menționate mai sus, ceea ce a avut ca consecință adoptarea unei decizii ilegale și neîntemeiate, prin care a fost casată sentința de achitare.

2. Dosarul nr.2rac-1/15. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 28 ianuarie 2015 [31]. La 13 decembrie 2013 asociația obștească „Asociația pentru protecția drepturilor invalizilor și veteranilor – ECHITATE” a depus cerere de chemare în judecată împotriva Ministerului Justiției, asociațiilor obștești „Falun Dafa” și „Falun Gong Moldova” cu privire la obligarea introducerii simbolului „falun”, identic cu simbolul „swastika”, utilizat de asociațiile obștești „Falun Dafa” și „Falun Gong Moldova” în registrul materialelor cu caracter extremist. În motivarea acțiunii a menționat că, la data de 7 septembrie 2009, Ministerul Justiției a înregistrat asociația obștească „Falun Dafa” în calitate de asociație de nivel local. La data de 7 septembrie 2011 Ministerul Justiției a înregistrat asociația obștească de Qigong „Falun Gong Moldova”.

Asociațiile nominalizate au declarat drept scop promovarea și transmiterea principiilor „Adevăr, Bunătate, Toleranță”, a acțiunilor fizice „Falun Dafa” (Falun Gong) destinate îmbunătățirii stării spirituale și fizice, precum și contribuirea la apărarea drepturilor tuturor participanților la „Falun Dafa”. În realitate însă, asociațiile respective promovează pseudo-ideologii cu un caracter vădit extremist, ura socială, interetnică și religioasă. De asemenea, prin acțiunile sale asociațiile menționate reprezintă filiale ale asociației-mamă, interzisă pentru extremism în Republica Populară Chineză, ce promovează o politică periculoasă de incitare la schimbare a puterii legale în Republica Populară Chineză, precum și pentru simbolul său oficial, care este identic simbolului „swastika” al Germaniei naziste. Asociația pentru protecția drepturilor invalizilor și veteranilor „ECHITATE”, în calitate de asociație obștească care vine să apere interesele cetățenilor, inclusiv ale veteranilor, memoria celor decedați în al doilea război mondial, consideră inadmisibilă activitatea pe teritoriul Republicii Moldova a unor asemenea asociații obștești, cu asemenea simbolică și care promovează scopuri meschine.

Prin decizia Curții Supreme de Justiție din 13 mai 2009, pronunțată în cauza civilă intentată la cererea de chemare în judecată declarată de T.C. împotriva Ministerului Justiției cu privire la contestarea actului administrativ, Curtea a constatat că asociația obștească „Falun Dafa” utilizează simbolul „falun”, identic cu simbolul „swastika”, care este unul nazist. Prin urmare, propagarea și demonstrarea în public a atributelor sau a simbolicii naziste, a unor atribute sau simbolici asemănătoare, până la confundare, cu atributele sau simbolica nazistă, constituie activitate extremistă, conform art.1 lit.b) din Legea privind contracararea activității extreme, nr.54 din 21.02.2003.

Ministerul Justiției prin deciziile sale nr.13 din 05.04.2007, nr.23 din 06.09.2007 și nr.24 din 29.10.2007 a refuzat înregistrarea statutului asociației obștești „Falun Dafa”, legalitatea cărora nu a fost contestată în instanța de judecată. La 17 iulie 2010, în grădina publică „Ștefan cel Mare” reprezentanții asociației obștești „Falun Dafa”, ai Asociației de Qigong „Falun Gong Moldova” au prezentat stand-uri informative cu imagini ce reprezintă tratamentul inuman și degradant aplicat în Republica Populară Chineză, săvârșite împotriva celor ce practică Falun Dafa, precum și înscenarea torturilor care se consideră a fi întâmplate. Pe motiv că cele prezentate au avut loc în spațiul public, există riscul ca minorilor să le fie afectată integritatea psihică. Astfel, în virtutea circumstanțelor expuse, precum și urmare a examinării materialelor relevante activității „Falun Dafa” la nivel național și internațional, consideră activitatea de promovare a simbolicii identice svasticii naziste ca fiind o încălcare vădită a normelor legale și a bunelor moravuri. Asociația pentru protecția drepturilor invalizilor și veteranilor „ECHITATE” solicită obligarea Ministerului Justiției de a introduce simbolul „falun” identic cu simbolul „swastika”, utilizat de asociațiile obștești „Falun Dafa” și „Falun Gong Moldova” în registrul materialelor cu caracter extremist.

Coroborând normele menționate cu circumstanțele pricinii, instanța de recurs exclude careva ingerințe în libertatea de gândire, de conștiință și de religie a membrilor asociațiilor obștești „Falun Dafa” și „Falun Gong Moldova”. Or, instanțele ierarhic inferioare careva limitări ale libertăților respective nu au instituit. Totodată, utilizarea de către asociațiile obștești „Falun Dafa” și „Falun Gong Moldova” în activitățile lor a simbolului „falun”, asemănător, până la confundare, cu simbolul „swastika”, reprezintă o activitate extremistă și este interzisă prin lege, fapt ce constituie temei legal pentru obligarea Ministerului Justiției să introducă simbolului „falun” identic cu simbolul „swastika” în registrul materialelor cu caracter extremist. Or, măsura respectivă este prevăzută de lege, admisibilă într-o societate democratică, are ca scop protecția ordinii, sănătății și moralei publice.

În acest sens, Colegiul reamintește, prin prisma jurisprudenței CtEDO, că fosta Comisie a arătat că „... art.6 paragraful 1 din Convenție nu impune motivarea în detaliu a unei decizii prin care o instanță de recurs, întemeindu-se pe dispoziții legale specifice, respinge recursul declarat împotriva sentinței pronunțate de o instanță inferioară, ca fiind lipsit de șanse de succes” (Cauza Rebait și alții contra Franței, Comisia Europeană a Drepturilor Omului, 25.02.1995, nr.26561/1995). Prin urmare, circumstanțele cauzei au fost determinate de instanța de apel și apreciate corect, cu argumentări adecvate bazate pe normele de drept ce reglementează raportul juridic în litigiu. Din considerentele menționate și având în vedere faptul că decizia instanței de apel este întemeiată și legală, iar temeiurile invocate în recursuri sunt neîntemeiate, Colegiul civil comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție a ajuns la concluzia de a respinge recursurile și de a menține decizia instanței de apel.

3. Dosarul nr.2ra-3089/13, Decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție din 11 octombrie 2013 [32]. *La 30 noiembrie 2011 XX a depus cerere de chemare în judecată împotriva lui XY cu privire la decăderea din drepturile părintești. Consideră că pârâtul prezintă pericol atât pentru ea, cât și pentru copil. Mai indică că în luna iunie 2004 pârâtul s-a întors în Iordania și în Republica Moldova nu a mai revenit. Iar prin hotărârea Judecătoriai Buiucani, mun. Chișinău, din 25 septembrie 2008 căsătoria lor a fost declarată nulă. Menționează că XX afirmă că copilul ei este un „copil al păcatului”, deoarece este născut înainte de încheierea căsătoriei, iar potrivit religiei islamice acest lucru este inadmisibil, amenințând-o că va face din fiul ei un șahid, un adept extremist. Astfel de amenințări sunt periculoase și atentează la integritatea psihică a copilului. În argumentarea deciziei sale instanța de apel a constatat că tatăl copilului este cetățean al Iordaniei și, respectiv, este adept al religiei islamice, unde toate raporturile familiale sunt reglementate de Coran. Conform normelor Coranului, copilul născut în afara căsătoriei este considerat unul „păcătos”. Astfel, instanța de apel a ajuns la concluzia că el prezintă un grad sporit de pericol și exercită o influență psihică negativă, fapt ce amenință securitatea copilului.*

Totodată, instanța de recurs relevă că, fiind dovedită temeinicia acțiunii cu privire la decăderea din drepturile părintești a lui XY față de copilul minor XZ, în speță este inoportună și referirea instanței de apel la verosimilitatea afirmației XX, precum că pârâtul, fiind cetățean al Iordaniei, este adept al religiei islamice, unde toate raporturile născute în familie sunt reglementate de normele stipulate în Coran, conform cărora copilul născut în afara căsătoriei este considerat unul „păcătos”, precum și concluziile aduse de instanța de apel în acest sens. Or, acestea sunt doar niște interpretări ale XX, iar hotărârea nu poate fi bazată pe presupuneri.

Concluzii

Luând cunoștința de jurisprudența Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, am identificat următoarele categorii de cauze care conțin referire la încălcarea reală sau pretinsă a libertății religioase: 1) cauze penale privind reabilitarea persoanelor condamnate pe timpurile URSS pentru eschivarea de la înrolarea în serviciul militar activ din motive religioase; 2) cauze civile privind repararea prejudiciului moral în urma reabilitării victimelor represiunilor politice și religioase; 3) cauze de contencios administrativ cu privire la contestarea actului administrativ referitor la refuzul de a înregistra cultul religios; 4) cauze de contencios administrativ cu privire la contestarea actului administrativ referitor la oferirea protecției umanitare cetățenilor străini în urma persecuțiilor religioase în țara de origine; 5) cauze de contencios administrativ cu privire la contestarea actului administrativ referitor la refuzul autorităților publice locale de a oferi dreptul la întruniri religioase; 6) alte cauze penale, civile și de contencios administrativ.

În urma examinării unui număr considerabil (23) de cauze penale, civile și de contencios administrativ selectate pentru a fi prezentate în cadrul acestui mesaj științific, am remarcat următoarele aspecte:

✓ Conform art.31 alin.(1) și (3), art.32 alin.(1) și (3) din Constituția Republicii Moldova, libertatea conștiinței este garantată, trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc. În relațiile dintre cultele religioase sunt interzise orice manifestări de învrăjbit. Oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil. Sunt interzise și pedepsite prin lege contestarea și defăimarea statului și a poporului, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial, la violență publică, precum și alte manifestări ce atentează la regimul constituțional.

✓ Din doctrina analizată am evidențiat că efectul pervers pe care-l are supralicitarea unor idei și valori religioase ce decurge din identitatea religioasă generează fundamentalisme și atitudini intolerante.

✓ Din jurisprudența națională analizată am observat și am evidențiat anumite legități între identitatea religioasă și intoleranța confesională, pe de o parte, și efectele acesteia asupra politicii penale a statului și

asupra practicii judiciare penale și extrapenale a Republicii Moldova care implică elementul religios, pe de altă parte. Astfel, în prim-plan am scos numeroase cauze penale de reabilitare, când persoanele condamnate pentru declararea propriei identități religioase au devenit victime ale regimului politic și, implicit, ale politicii penale promovate de stat. Persoanele care își manifestau deschis convingerile religioase de orice natură, indiferent de confesiune, au fost supuse represiunilor politice și pedepselor penale. În special, printre cauzele multiple de reabilitare un loc deosebit îl ocupă reabilitarea persoanelor condamnate pentru eschivarea de la încorporare. Acestea refuzau să facă serviciul militar, deoarece exercitarea lui vine în contradicție cu concepțiile religioase ale persoanelor respective.

✓ Din jurisprudența CtEDO am sesizat că în sistemul autorizării unui cult, prin prisma art.9 paragraful 2 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului, asigurarea unui control al autorităților statale numai cu privire la îndeplinirea condițiilor formale pe care le enunță legea constituie o ingerință justificată a statului în exercițiul libertății de manifestare a religiei și convingerilor.

✓ Curtea Europeană a menționat că în timp ce libertatea de religie este, în primul rând, o chestiune de credință interioară, aceasta, de asemenea, implică, *inter alia*, libertatea persoanei de a-și „manifesta religia”. Potrivit art.9 al Convenției, libertatea de a-și manifesta religia nu se limitează doar la manifestarea ei în colectiv, „în public” sau în cercul persoanelor care împărtășesc aceeași credință, dar acoperă și manifestarea ei „în mod individual” sau „în particular”. Curtea Europeană nu a contestat competența statului de a introduce cerința privind înregistrarea cultelor religioase într-un mod compatibil cu art.9 și 11 ale Convenției Europene. Totuși, aceasta nu înseamnă că sancționarea unor membri individuali ai cultelor religioase neînregistrate pentru rugăciune sau manifestarea în alt mod a convingerilor lor religioase, care nu sunt înregistrate formal de către stat, este compatibilă cu art.11 din Convenția Europeană, căci, în consecință, aceasta ar rezulta în recunoașterea faptului că statul poate să dicteze unei persoane ce să creadă.

✓ Există numeroase cauze de contencios administrativ cu privire la contestarea actului administrativ referitor la refuzul de a oferi protecție umanitară cetățenilor străini în urma persecuțiilor din cauza convingerilor lor religioase, în țara lor de origine. În special, s-a recunoscut ca fiind neîntemeiată afirmația autorităților naționale precum că circumstanțele în baza cărora s-a acordat protecția umanitară au încetat să existe. De fapt, s-a invocat intoleranța confesională din partea țării de origine (Armenia, Turcia, Uzbekistan etc.) față de religia persoanelor care au solicitat protecție din partea autorităților moldovenești.

✓ Conform doctrinei, profanarea mormintelui este o tratare fără respectul cuvenit a lucrurilor considerate sfinte, însă acțiunile persoanei care constau în aducerea mormântului în corespundere cu viziunile religioase ortodoxe (demolarea monumentului pentru a instala o cruce) nu sunt lipsite de respect. Din contra, cum se afirmă în practica judiciară națională, prin înlăturarea monumentului de pe mormânt persoana a dorit să aducă mormântul fiului în corespundere cu viziunile ei ortodoxe, fiind îndreptățită ca mamă a copilului decedat să îngrijească de mormântul fiului după propria dorință, iar după demolarea monumentului a făcut ordine, prin ce se confirmă lipsa intenției de profanare. Totodată, latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin intenție directă. Motivele infracțiunii se pot exprima în: interesul material, motive huliganice, răzbunare, năzuința de satisfacere a necesității sexuale, năzuința de oficiere a unor ritualuri ezoterice sau pseudoreligioase etc.

Referințe:

1. DINU, M.-Ș. *Componenta etnico-religioasă a conflictelor*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2005, p.17.
2. Legea privind cultele religioase și părțile lor componente, nr.125-XVI din 11.05.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr.127-130.
3. <https://www.state.gov/documents/organization/132841.pdf>
4. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației privind libertatea de întrunire și libertatea de asociere prin prisma articolului 11 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, nr.1 din 26.12.2011. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2012, nr.2, p.4.
5. Legea privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, nr.1225-XII din 08.12.1992. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1992, nr.12.
6. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.1reab-1/2008. Decizia Colegiului penal lărgit din 19 februarie 2008.
7. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.1reab-14/2008. Decizia Colegiului penal lărgit din 29 aprilie 2008.

8. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.1reab-35/2008. Decizia Colegiului penal lărgit din 14 octombrie 2008.
9. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.1reab-37/2009. Decizia Colegiului penal lărgit din 24 noiembrie 2009.
10. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.1reab-5/2010. Decizia Colegiului penal lărgit din 02 februarie 2010.
11. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.1reab-11/2010. Decizia Colegiului penal lărgit din 28 septembrie 2010.
12. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.1reab-49/11. Decizia Colegiului penal lărgit din 21 iunie 2011.
13. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.1reab-49/11. Decizia Colegiului penal lărgit din 21 iunie 2011.
14. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.1reab-4/13. Decizia Colegiului penal lărgit din 12 februarie 2013.
15. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.1reab-8/13. Decizia Colegiului penal lărgit din 26 martie 2013.
16. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.1reab-12/2013. Decizia Colegiului penal lărgit din 23 aprilie 2013.
17. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.2ra-1614/10. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ lărgit din 20 octombrie 2010.
18. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.2ra-1297/14. Decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ lărgit din 28 mai 2014.
19. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.3r-3/08. Decizia Colegiul civil și de contencios administrativ din 23 ianuarie 2008.
20. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.3r-493/10. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ din 26 februarie 2010.
21. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.3r-2351/10. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ din 22 decembrie 2010.
22. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.3r-1330/09. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ din 8 iulie 2009.
23. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.3r-1422/08. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ din 23 iulie 2008.
24. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.3ra-467/13. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ din 20 martie 2013.
25. Cauza *Masaev versus Moldova* (Cererea nr.6303/05). Hotărârea din 12 mai 2009. [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/MASAEV%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/MASAEV%20(ro).pdf) [Accesat: 07.07.2017].
26. Cauza *Mitropolia Basarabiei și alții contra Moldovei* (Cererea nr.45701/99). Hotărârea din 13 decembrie 2001. [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/MITROPOLIA%20BASARABIEI%20SI%20ALTII%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/MITROPOLIA%20BASARABIEI%20SI%20ALTII%20(ro).pdf) [Accesat: 07.07.2017].
27. Studiu comparativ privind respectarea dreptului la libertatea întrunirilor în Moldova în anii 2007-2008 https://promolex.md/wp-content/uploads/2017/06/Studiu_Libertatea_Intrunirilor_1233219982ro_.pdf
28. Legea Republicii Moldova privind întrunirile, nr.26-XVI din 22.02.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.80.
29. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.3r-1808/09. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ din 14 august 2009.
30. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul 1ra-979/12. Decizia Consiliului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 30 octombrie 2012.
31. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.2rac-1/15. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ din 28 ianuarie 2015.
32. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr.2ra-3089/13. Decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ lărgit din 11 octombrie 2013.

Prezentat la 19.07.2017